

րի մէջ: Քանի որ պառաւ սկեսուրը դեռ կենդանի էր, հարսը ձայն չունէր տնային տնտեսութեան մէջ:

Թոնրատունը, դէպի բակի կողմը դարձրած երեսը բաց, իսկ երեք կողմից ծածկուած, մի ընդարձակ սրահ էր, որ յարմարեցրած էր ամառայ կեցութեան համար: Այստեղից մտանք հացատունը: Կարելի է ասել, որ վարպետ Փանոսի կահ-կարասիքը եւ տնային հարստութեան մեծ մասը այստեղ էր տեղաւորուած: Մինը միւսի վրայ ծալած դարսած էին գեղեցիկ կապերտներ, գորգեր, սփռոցներ եւ նախշուն թաղիքներ: Պղնձեայ մեծ եւ փոքր կաթսաները, սինկները, թասերը, մաքուր, նոր կլայեկած, աչք էին շլացնում: Այստեղ եւս անկողիները, իրանց բոլոր պարագաներով կապած, կարգով դարսուած էին ծալքերի վրայ: Ու՛մ համար՝ վարպետ Փանոսի ընտանիքը շատ փոքր էր այդքանի համար: Պառաւը փարատեց իմ մտատանջութիւնը՝ ասելով.

– Պատահել են ուրախութեան հացկերոյթներ, կնուք ենք ունեցել կամ մկրտութիւն, պատահել է, որ սուգ ենք ունեցել, մեռելահաց ենք տոնել. հարիւր հոգուց աւելի մեր սեղանի վրայ նստած են եղել: Բայց երբեք չի պատահել, որ մի գդալ անգամ հարեւանից փոխ առած լինէինք: Ամէն ինչ մեր տանը պատրաստ ունեցել ենք, եւ ամօթ ենք համարել ուրիշից բան խնդրել: Մարդս մեռնելուց յետոյ ես շատ խեղճութիւն կրեցի. բայց այն ժամանակ եւս իմ աշխատանքով էի ապրում: Իսկ երբ որդիս մեծացաւ, աստուծոյ ողորմածութեամբ, հօր դատարկուած տունը նորից լցրեց: Յիմա շատերը, որոնք առաջ ծիծաղում էին մեզ վրայ եւ մարդի տեղ չէին դնում, հիմա նախանձում են:

Պառաւի խօսքերը, եւ այն բոլորը, որ ես տեսայ, իմ մէջ զարթեցրին ե՛ւ ուրախ, ե՛ւ տխուր մտածութիւններ: Ուրախալի էր ինձ տեսնել հայկական մի ճոխ տուն, աստուծոյ բոլոր բարիքներով լի, ուր ամէնքը ուրախ եւ գոհ վայելում էին անսպառ բախտաւորութիւն: Իսկ նրա շուրջը բազմաթիւ ընտանիքներ հեծում ին աղքատութեան մէջ: Ի՞նչ էր դրա պատճառը: Ես համոզուած էի, որ թողեալ արտաքին հանգամանքերը, որոնք փութացնում էին տիրող աղքատութիւնը, գլխաւոր եւ բուն պատճառը պետք էր որոնել իրանց՝ աղքատների մէջ: Ես յետոյ ամիթ ունեցայ մօտից, շատ մօտից շօշափել այդ պատճառները: Այդ դուք կը տեսնէք իմ պատմութեան ընթացքում: Բայց աւելի համոզեցայ իմ կարծիքների մէջ, երբ տեսայ վարպետ Փանոսի գործարանը:

Պառաւի առաջնորդութեամբ ես մտայ մի երկարածել շինածքի մէջ, ուր գետեղած էր գործարանը: Այստեղ մինը միւսի մօտ շարուած էին ներկի